

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF**

Seduta tat-23 ta' Jannar, 2003

Citazzjoni Numru. 1226/2001/1

Josephine BORG u Helen Borg Bonnici

vs

Joseph BIANCO

Il-Qorti:

Rat l-Att ta' Citazzjoni mressaq fil-11 ta' Lulju, 2001, li bih l-atturi ippremettew:

Illi fis-26 ta' Diċembru, 1976 miet Loreto Bonnici li ddispona mill-ġid tiegħu għal wara mewtu, b'żewġ testmenti fl-atti tan-Nutar Francis X. Dingli tad-9 ta' Novembru, 1976 u 23 ta' Diċembru, 1976 hawn esebiti u markati dokument "A" u "B";

Illi l-istess Loreto Bonnici nnomina lill-konvenut esekutor testamentarju tiegħu u werrieta lill-istess konvenut u

Kopja Informali ta' Sentenza

Calcedonio Bonnici u dana wara li ħalla b'titolu ta' legat favur l-atturi l-uzufrutt konguntiv u successiv ta' kwart indiviz tal-assi kollha tiegħu;

Illi fi Frar, 1977 miet l-istess Calcedonio Bonnici u ħalla lill-konvenut b'ħala uniku werriet tiegħu;

Illi l-konvenut fil-kors ta' l-amministrazzjoni tal-wirt ta' l-istess Loreto Bonnici bi flus appartenenti lill-istess wirt ħallas it-taxxa tas-suċċessjoni dovuta mill-werrieta ammontanti b'kollox għal Lm23,027 minn flus appartenenti għall-istess wirt;

Illi kwart minn dawk il-flus uzati mill-konvenut biex iħallas it-taxxa tas-suċċessjoni kif fuq ingħad kien suggett għall-uzufrutt tal-atturi u b'dan il-mod il-konvenut ġie naqqas mill-flus dovuti lill-istess atturi in uzufrutt;

Illi n-nuqqas soffert mill-atturi b'dan l-aġir tal-konvenut kien jammonta għat-telf ta' l-imgħax lilhom dovut fuq is-somma ta' Lm5756.81 rapprezentanti kwart tat-taxxa tas-suċċessjoni fuq imsemmija u li kienu flus appartenenti lill-istess wirt fuq liema l-atturi kellhom id-dritt ta' uzufrutt kif ġia ingħad;

Illi l-konvenut għalkemm diversi drabi interpellat biex iħallas dawn l-imgħax baqa' inadempjenti;

Għalhekk l-atturi talbu lil din l-Onorabbli Qorti għaliex m'għandhiex:

1. Tiddeċiedi li l-uzufrutt lilhom imħolli kien jinkludi ukoll it-tgawdija ta' l-frutti ta' kwart is-somma kapitali ta' Lm23,027, u cioè Lm5756.81, flus appartenenti lill-wirt ta' Loreto Bonnici li ġew uzati mill-istess konvenut biex tiħallas it-taxxa tas-suċċessjoni dovuta mill-werrieta;

2. Tikkundanna konsegwentement lill-konvenut biex iħallas lill-atturi l-imgħax fuq l-istess somma kapitali bir-rata stabbilita fil-kodiċi ċivili għall-perijodu kollu mis-26

Kopja Informali ta' Sentenza

ta' Diċembru, 1976 sal-lum 11 ta' Lulju, 2001, liema imgħax jammontaw għal Lm10580.40;

Bl-ispejjeż, bl-imgħax legali fuq l-istess u bl-ingunzjoni tal-konvenuti għas-subizzjoni;

Rat id-Dikjarazzjoni maħlufa u n-Nota tax-Xieħda tal-atturi, flimkien maż-żewġ (2) dokumenti meħmużin magħha;

Rat in-Nota mressqa mill-imħarrek fl-24 t'Ottubru, 2001, li biha eċċepixxa:

Illi in linea preliminarjari l-preskrizzjoni ai fini ta' l-artikolu 845 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta;

In-ne bis in idem stante illi l-mertu jinsab deċiż permezz ta' sentenza fl-ismijiet premissi ċitazzjoni numru 1077/94 FGC deċiża mill-Qorti ta' l-Appell fit-12 ta' Ġunju 2001;

Illi fil-mertu u mingħajr pregudizzju għall-eċċezzjonijiet l-oħra in substantia t-talbiet atturi huma insostenibbli guridikament essendo li l-ispejjeż konnessi mal-konsenja tal-legat iridu jiġu mħallsa mill-wirt, skond l-artiklu 733 tal-Kap. 16. Qabel ma jsir kwalsiasi rilaxx tal-legat mingħand l-esekutor testamentarju u l-liġi tispesifikaw illi t-taxxa tal-mewt trid tkun imħallsa sabiex issir il-konsenja skond l-artikolu 41(1) tal-Kap. 239. Illi fiż-żmien li l-konvenut sar esekutor testamentarju it-taxxa tal-mewt kienet regolata mill-Kap. 239 tal-Liġijiet ta' Malta u ċioe l-Att Dwar it-Taxxa tal-Mewt u tad-Donazzjoni, liema att illum il-gurnata ġie revokat;

Illi t-taxxa tal-mewt u tad-donazzjoni għandha titħallas minn esekutori testamentarji mill-proprjeta li tkun taħt it-tmexxija tagħhom jew mill-wirt skond l-artikolu 38(3) tal-Kap. 239;

Illi t-taxxa tal-mewt hija dovuta lill-Gvern u għalhekk hija waħda mill-krediti privileggjati li jaggravaw il-beni kollha tal-mejjet skond l-artikolu 37(1) tal-Kap. 239;

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat id-Dikjarazzjoni maħlufa u n-Nota tax-Xieħda tal-imħarrek;

Rat in-Nota mressqa mill-imħarrek fil-5 ta' Frar, 2002, flimkien mad-dokument meħmuż magħha¹;

Rat il-verbal tas-smiġħ tal-5 ta' Frar, 2002, u b'mod partikolari d-dikjarazzjoni magħmula mill-avukat difensur tal-imħarrek biex ifisser lill-Qorti fuq liema artikolu kien qiegħed isejjes l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni mqanqla minnu; il-korrezzjoni ordnata mill-Qorti fl-atti tan-Nota tal-Eċċezzjonijiet; u d-dikjarazzjoni magħmula mill-avukati difensuri tal-partijiet dwar xi fatti li qablu fuqhom u li dwarhom ma kienx hemm il-ħtieġa li jressqu provi;

Rat id-Degriet tagħha tas-7 ta' Mejju, 2002, li bih u fuq talba tal-imħarrek, tat żmien lill-partijiet biex iressqu Noti ta' Osservazzjonijiet dwar l-eċċezzjoni taħt eżami;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-imħarrek fl-10 ta' Ġunju, 2002², dwar l-eċċezzjoni preliminari tiegħu;

Rat in-Nota ta' Twegiba mressqa mill-atturi fit-12 t'Awissu, 2002³;

Semgħet it-trattazzjoni bil-fomm tal-avukati tal-partijiet dwar l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-Degriet tagħha tat-2 t'Ottubru, 2002, li bih ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza dwar l-imsemmija eċċezzjoni;

Ikkunsidrat:

¹ Paġġ. 19 sa 33 tal-proċess

² Paġġ. 38 sa 40 tal-proċess

³ Paġġ. 42-4 tal-proċess

Illi b'din l-azzjoni l-atturi qegħdin jitolbu kumpens għal telf li huma jgħidu li garrbu minħabba li ntmess għid f'wirt li tiegħu igawdu l-użufrutt. L-atturi, li għandhom it-tgawdija ta' l-użufrutt ta' sehem mhux maqsum mill-wirt ta' zijuhom Loreto Bonnici, qegħdin jixlu lill-imħarrek li uża flus tal-wirt li tiegħu għandhom it-tgawdija biex iħallas bihom it-taxxa tas-suċċessjoni ta' l-istess wirt. Huma jilmentaw li minħabba għamilu l-imħarrek tellifhom mill-ammont sħiħ ta' frottijiet (imgħax) li kieku kien jmisshom jieħdu kieku l-flus tal-wirt baqgħu mhux mittiefsa;

Illi għal din l-azzjoni l-imħarrek laqa' billi qal li lill-atturi kien għalqilhom iż-żmien biex jiftħu din il-kawża; li il-kwestjoni kienet diġa' maqtugħa b'sentenza oħra tal-Qorti; u li, fil-mertu, dak li huwa għamel bħala eżekutor testamentarju biex jħallas it-taxxa tal-wirt sar skond il-liġi;

Illi din is-sentenza qegħda tingħata dwar jekk l-atturi ressqux l-azzjoni tagħhom fiż-żmien;

Illi mill-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża jew li dwarhom jaqblu l-partijiet, jirriżulta li Loreto Bonnici għamel testment fid-9 ta' Novembru, 1976⁴. Fost id-dispożizzjonijiet testamentarji tiegħu, huwa ħalla b'titolu ta' legat l-użufrutt ta' kwart mhux maqsum mill-wirt tiegħu favur oħtu Marjanna mart Ġuzeppi Borġ, l-istess Ġuzeppi Borġ u ż-żewġ uliedhom (l-atturi f'din il-kawża), konguntemment u suċċessivament. Huwa ħalla wkoll b'werriet tiegħu f'sehem ta' kwart ieħor mhux maqsum u fi proprjeta' assoluta lil ħuh Kalċidon, li miet fl-1977. L-imħarrek, li jiġi bin oħt it-testatur Loreto Bonnici, inħatar werriet tan-nofs mhux maqsum tal-wirt tat-testatur, filwaqt li għe mħolli *nuda proprietas* tas-sehem imħolli b'użufrutt lill-familja tal-atturi. L-istess Loreto Bonnici zied jaħtar lill-imħarrek bħala eżekutor testamentarju tiegħu, u dan b'testment ieħor li huwa għamel għand l-istess nutar fit-23 ta' Diċembru, 1976,⁵ li fih mill-bqija ikkonferma dak li kien iddispona fl-ewwel testment imsemmi. L-imsemmi Loreto Bonnici miet fis-26 ta' Diċembru, 1976. L-atturi fetħu kawża kontra l-imħarrek fl-1984 biex jimpunjaw ir-

⁴ Dok "A" f'pag. 5-9 tal-proċess

⁵ Dok "B" f'pag. 8 tal-proċess

rendikont tat-tmexxija tiegħu tal-wirt liema kawża inqatgħet kontra l-atturi fi Frar tal-1996 fl-ewwel istanza, u kkonfermata mill-Onorabbli Qorti tal-Appell f'Ġunju ta' l-2001⁶. Fil-11 ta' Lulju, 2001, infetħet din il-kawża;

Illi għal dak li jirrigwarda l-aspetti tad-dritt marbuta mal-eċċezzjoni taħt eżami, qiegħed jingħad mill-imħarrek li l-atturi messhom fetħu din il-kawża fi żmien għaxar (10) snin minn mindu nfetaħ il-wirt ta' Loreto Bonnici, jiġifieri sa Diċembru tal-1986. L-imħarrek jgħid li dak li qegħdin jitolbu l-atturi jaqa' sewwasew f'dak li jipprovdi l-artiklu 845 tal-Kap 16 tal-Liġijiet ta' Malta, u billi huma, matul iż-żmien kollu wara l-mewt ta' Loreto Bonnici, ma ressqu l-ebda att ġudizzjarju biex iwaqqfu ż-żmien milli jgħaddi, allura din l-azzjoni tagħhom saret tard. Minn naħa tagħhom, l-atturi jisħqu li dak li qegħdin jitolbu ma jaqax fl-għamla ta' talbiet maħsubin fl-artiklu msemmi. Dak li qegħdin jippretendu f'din il-kawża huwa l-ħlas ta' frott li jispetta lilhom kull sena u ma kienx likwidat jew likwidabbli biss mal-mewt tat-testatur Bonnici. Għalhekk jgħidu li l-artikolu li fuqu hija mibnija l-eċċezzjoni taħt eżami ma japplikax għall-każ tagħhom;

Illi, dwar dan l-aħħar punt, il-Qorti tasal biex taqbel ma' dak li qegħdin jissottomettu l-atturi: huwa minnu li mhux kull azzjoni li tirrigwarda ġid li ġej minn wirt taqa' taħt iż-żmien preskrittiv tal-artikolu 845. Wieħed irid jagħraf bejn azzjoni għas-sehem fil-wirt (*petitio hereditatis*) u azzjoni dwar ġid li kien jagħmel minn wirt, bħal fil-każ ta' azzjoni għall-qasma ta' ġid komuni mnissel minn wirt. L-istess jingħad dwar xi għamla ta' azzjoni li timmira għal xi aspekk partikolari tal-proċess tal-likwidazzjoni jew tmexxija ta' ġid f'wirt;

Illi m'hemm l-ebda dubju li l-azzjoni li l-atturi qegħdin imexxu kontra l-imħarrek hija immirata li tolqot għamil tiegħu bħala eżekutor testamentarju, u mhux bħala werriet. Jidher li dwar dan jaqbel saħansitra l-imħarrek innifsu li, fin-Nota tal-Eċċezzjonijiet tiegħu u bil-ħsieb li jwarrab il-pretensjonijiet tal-atturi, jisħaq li, bħala eżekutor

⁶ Dok "A1" f'paġġ. 21-33 tal-proċess

testamentariju, mexa kif imiss u skond il-liġi. M'hemm l-ebda dubju wkoll li l-għamil li dwaru l-atturi jgħidu li garrbu ħsara kien, fil-fatt, wieħed li l-imħarrek wettaq bħala parti mid-dmirijiet li jaqgħu fuqu bħala eżekutor;

Illi ż-żmien preskrittiv maħsub fl-artikolu 845 ġie mfisher bħala wieħed preskrittiv u mhux ta' dekadenza, u għandu minn żmien ta' preskrizzjoni akkwizittiva. Il-prinċipju li fuqu huwa mibni l-imsemmi artikolu huwa dak li jwaqqaf kawzi ta' wirt jew sehem minn wirt kontra min, għaž-żmien ta' għaxar snin, ikun żamm f'idejh bħala sid il-ġid tal-wirt jew ta' dik il-parti li dwarha titmexxa kontri l-azzjoni ereditarja;

Illi, madankollu u b'effett dirett tan-natura essenzjali tal-preskrizzjoni maħsuba f'dak l-artikolu, ingħad li persuna li ma żzommx għandha ħwejjeg jew assi minn wirt bħala tagħha, ma tistax tressaq favuriha l-preskrizzjoni tal-għaxar snin tal-*petitio hereditatis* li dwarha jtkellem l-artikolu taħt eżami. Dan ifisser li eċċezzjoni bħal dik ma tistax titqajjem minn min ikun eżekutor testamentariju jew amministratur ta' wirt jew ikun azzjonat f'dik il-kwalita'⁷;

Illi, minbarra dan, irid jingħad ukoll li filwaqt li m'hemm l-ebda dubju li l-użufрутwarju huwa legatarju, it-talba ta' użufрутwarju biex jithallas il-frottijiet li jitnisslu mill-ħwejjeg tal-wirt milquta bil-legat tiegħu ma tistax titqies bħala talba għat-tqegħid fil-pussess tal-legat⁸, liema pussess huwa impliċitu fit-talba nnifisha għall-ħlas tal-imsemmija frottijiet;

Illi l-Qorti qegħda tagħmilha ċara li dak kollu li qieset fis-sentenza tagħha tal-lum huwa marbut sfiq ma' l-għamla ta' azzjoni li ressq u l-atturi. Bl-ebda mod ma trid li xi haġa li tingħad fil-konsiderazzjonijiet magħmulin hawn fuq titfa' xi dell jew rifless fuq l-aġir tal-imħarrek fl-amministrazzjoni tiegħu tal-wirt ta' Loreto Bonnici in generali, u tal-użu tal-flus tal-wirt għall-ħlas tat-taxxa tas-suċċessjoni in partikolari. Dawn huma konsiderazzjonijiet li jmissu l-mertu tal-kawża u li għad iridu jiġu mistħarrġin meta u jekk

⁷ Ara App. Ċiv. 28.3.1955 fil-kawża fl-ismijiet *Borġ et vs Żammit* (Kolleż. Vol: XXXIX.i.139) u l-għadd ta' sentenzi hemm imsemmijin

⁸ Ara P.A. MCC 28.4.1977 fil-kawża fl-ismijiet *Marguerite Curmi vs Bertha Caruana Dingli* (mhix pubblikata)

Kopja Informali ta' Sentenza

il-kawża tegħleb l-aspetti preliminari li ressaq l-imħarrek innifsu;

Illi, għall-bqija, il-Qorti waslet għall-fehma li, fid-dawl ta' ċirkostanzi kollha ta' fatti u tad-dritt li jsawru dan il-każ, ma taħsibhiex bħall-imħarrek dwar it-tul ta' żmien li l-atturi kellhom biex iressqu l-azzjoni tagħhom, u għalhekk m'hijiex qegħda tilqa' l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni mqanqla minnu. M'hijiex tal-fehma lanqas li l-artikolu li fuqu qiegħed isejjes l-eċċezzjoni tiegħu japplika għall-għamla ta' azzjoni li ressqu kontrih l-atturi;

Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qegħda tiddeċiedi billi:

Tiċhad l-ewwel eċċezzjoni tal-imħarrek bħala mhix mistħoqqa fil-fatt u d-dritt, bl-ispejjeż kontra tiegħu; u

Tordna li s-smiġħ tal-kawża jitkompla bit-trattazzjoni tal-eċċezzjoni preliminari l-oħra tal-gudikat.

-----TMIEM-----